

KONSERTINFORMASJON

Rikskonsertenes
Skolekonsertordning

2010
2011

The Old Maid and the Thief

- en radioopera i 14 scener

Klassetrinn: 8. - 10. klasse

Turneen er et samarbeid mellom

RIKSKONSERTENE

Oppland fylkeskommune

KONSERTINFORMASJON: The Old Maid and the Thief

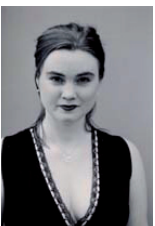
Miss Todd:
Eva-Kristine Hernes

Miss Pinkerton:
Ulrika Löfgren

Bob:
Frank Runar Gansmo-
Dominique

Laetitia:
Solveig Lagos Andersen

Akkordion/Radiovert:
Espen A. Leite

PROGRAMMET

I 1939 i et USA preget av depresjon, nedgangstider og førkrigstid ble verdens første radioopera "The Old Maid and the Thief" skrevet. Komponisten, Gian Carlo Menotti, la handlingen til et lite samfunn, hvor kjedsomhet, sladder og tiltak mot moralsk forfall preget hverdagen.

Stykket skildrer en gammel jomfru, Miss Todd og hennes tjenestepike Laetitias hverdagslige liv i en liten landsby i Amerika, hvor de tilbringer mesteparten av dagene sammen med den sladrete nabokonen Miss Pinkerton. En dag banker landstrykeren Bob på døren og de desperate kvinnene gjør alt for å få han til å bli. I forelskesrus og i sin streben etter å få han til å bli drives de alle sammen ut i moralsk forfall.

Kvinnene tror at Bob står bak de siste dagers hendelser i den lille landsbyen. Både et mord og flere innbrudd har funnet sted. For å redde han bestemmer de seg selv for å bli forbyrtere ved å rane det lokale vinmonopolet...

Take away opera er form for opera der utøverne veksler mellom å være innenfor og utenfor handlingen og scenen. Alt foregår åpent, og musiker og teknikk er hele tiden en integrert del av helheten. Det er mye (til dels absurd) humor i forestillingen, samtidig som sang og musikk hele tiden har den kunstneriske kvalitet vi forbinder med tradisjonell opera. Orkesteret eller klaveret er byttet ut med alternative instrumenter, som her akkordionet, og summen av alt dette blir en opera som er lett å ta med seg under armen, og fraktes frem og tilbake.

OM MUSIKERNE

Eva-Kristine Hernes er utdannet fra Norges musikkhøgskole og ved Operahøgskolen i Oslo. Hun har vært solist ved en rekke kirkemusikalske verk og med orkestre som Trondheim Symfoniorkester. Eva-Kristine var også finalist i den norske Dronning Sonja konkurransens finale i 2001 og 2003.

Ulrika Löfgren har studert musikk på Härnösand folkehøgskola, Göteborgs musikhögskola, Operastudio -67 i Stockholm og til slutt ved Statens Operahøgskole i Oslo. Jobber nå som frilansmusiker med sang og musikkteater, og som sangpedagog. Først og fremst i Norge og Sverige. Hun skal sesongen 08/09 spille nonne i musikalen Sound of Music i Oslo

Frank Runar Gansmo-Dominique er utdannet fra Musikkonservatoriet i Trondheim og Operahøgskolen i Oslo. Han har vært engasjert av bl.a Trønderoperaen, Den Norske Opera, Kristiansands Operaen og vært solist med orkestre som Trondheim Symfoniorkester.

Solveig Lagos Andersen har studert ved Musikkonservatoriet i Stavanger og ved Operahøgskolen i Oslo. Hun har bl.a. vært engasjert av Musikkteateret i Trondheim og Norsk Kammeropera, vært solist med symfoniorkestrene i Trondheim, Stavanger og Kristiansand og under festivaler som Olavsfestdagene i Trondheim og Kirsten Flagstad festivalen på Hamar. Solveig turnerer for tiden også i Den kulturelle skolesekken med forestillingen Løp, løp, løp med musikk av Glenn Erik Haugland.

Espen A. Leite er utdannet med Diplomeksamen fra Norges musikkhøgskole med ferdypning i samtidsmusikk og argentinsk tango. Han har en rekke konserter og cd-utgivelser bak seg innenfor et bredt spekter av sjangere. Espen turneer også for Rikskonsertene med produksjonen Underlige toner.

KONSERTINFORMASJON: The Old Maid and the Thief

PRAKTISKE KONSERTFORBEREDELSE

- Musikerne bruker langveggen i konsertsalen. De har med seg en sceneplattning på 3x2 meter som de bruker under konserten.
- Elevene sitter i et amfi av matter, benker og stoler i en halvsirkel rundt scenen.
- Konsertsalen bør være åpen for musikerne 45 minutter før første konsert. Og det er fint om kulturkontakten er tilgjengelig under hele besøket.
- Husk, det er alltid hyggelig å bli møtt med en kopp kaffe når man kommer på besøk til et nytt sted!
- Vi ber om at fire elever er tilgjengelig for hjelp til å bære utstyr før og etter konserten.
- Piano er **ikke** nødvendig til denne konserten.
- Musikerne trenger et strømuttak, 16 A til konserten.

HVORDAN SKOLEN KAN STYRKE SIN EGEN KONSERTOPPLEVELSE

- Rikskonsertene og ikke minst musikerne har positive erfaringer med konserter hvor elevene er aktivt involvert som kulturverter/arrangører. Ta gjerne kontakt med produsenten fra Rikskonsertene for tips og råd og kursing i "Elever som arrangører". Konsertarrangørliste finnes også på www.konsertpiloten.no
- Husk å informere involverte lærere og elever i god tid. Vaktmesteren bør få en kopi av denne konsertinformasjon. Det samme må eventuelle elevarrangører.
- Lærerne bes sitte sammen med elevene for best mulig utbytte av konsertopplevelsen
- La elevene bli kjent med historien i "The Old Maid and the Thief" Dette gjør det enklere å følge handlingen på selve konsertdagen. Operaen fremføres på originalspråket, engelsk.
- Les også gjerne mer på nettet om følgende temaer:
Opera: <http://en.wikipedia.org/wiki/Opera>
Menotti: http://en.wikipedia.org/wiki/Gian_Carlo_Menotti
The Old Maid and the Thief: http://en.wikipedia.org/wiki/The_Old_Maid_and_the_Thief
USAs historie: http://no.wikipedia.org/wiki/Amerikas_forente_staters_historie

FORARBEID/PEDAGOGISK MATERIELL

Til denne konserten følger artikkelen: "Opera - kunsten å overdrive". Denne tar for seg opera som form, og noen av de myter som følger det å presentere sjangeren. Bruk gjerne artikkelen i undervisningen før konserten, snakk også gjerne med elevene om deres inntrykk, erfaringer og forventninger til opera som kunstform.

Vel møtt til konsert!

Regi: Stephen Hutton

Idé og opplegg: Musikerne i samarbeid med Stephen Hutton og Guro von Germeten

Produsent: Guro von Germeten, Rikskonsertene © 2007

KONSERTINFORMASJON: The Old Maid and the Thief

Produksjonsnummer: 110H063

SPØRSMÅL OM TURNÉPLANEN

Turnéplanlegger Ann-Kristin Helleberg
Oppland Fylkeskommune
Tlf: 61 28 93 54
E-post: ann-kristin.helleberg@oppland.org

SPØRSMÅL OM PROGRAMMET

Produsent Åshild Nygaard
Rikskonsertene, tlf. 22 02 59 45
E-post: any@rikskonsertene.no

FAKTA

Rikskonsertene har det helhetlige ansvaret for skolekonsertordningen i Norge og legger de faglige rammene for virksomheten. Skolekonsertene er statlig finansiert gjennom Kulturdepartementets budsjett. Fylkeskommunene har ansvar for turnéplanlegging og deler av konsertproduksjonen i sine respektive fylker. Kommunene abonnerer på Rikskonsertenes skolekonserter, en ordning som i dag omfatter 99,7 % av alle grunnskoler i landet. 600 000 barn får to årlige besøk av profesjonelle musikere på sine skoler. Den enkelte skole står som arrangør av skolekonsertene. Hvert år gjennomfører ca 800 musikere 10 000 skolekonserter i Norge.

Du finner mer informasjon på www.rikskonsertene.no

KONSERTINFORMASJON: TEKSTVEDLEGG: The Old Maid and the Thief

OPERA – KUNSTEN Å OVERDRIVE

«I mer enn noen annen form for musikk er opera en begivenhet. Den fører sammen mange av kunstene»
Harold C. Schonberg, The New York Times

Våren 2008 får Norge et nytt operahus! Et storslått monument som skal sette Norge på det internasjonale kulturkartet. Likevel er opera som kunstform gjerne oppfattet som noe ukjent, lite tilgjengelig og uforståelig. Er trenden i ferd med å snu?

De siste ti-femten årene har vi sett en oppblomstring av uavhengige scener og produksjon av nyere musikkdramatikk. Rikskonsertene har bidratt til denne utviklingen og bringer operaformen inn i gymnasene landet over. Stripet for unødvendige rekvisitter, store kostymer og distanse mellom scene og sal, ønsker Rikskonsertene gjennom produksjoner som Vennskap på prøve, Operahuset, Fjosopera og ikke minst Menottis *The Old Maid and the Thief*, å gjøre kunstformen lettere, åpen og mer tilgjengelig. I denne artikkelen ønsker vi å gi litt mer informasjon om kunstformen og øke bevisstgjøringen av noen av de myter som finnes rundt sjangeren.

Skuespill og musikk alltid har hørt sammen. Allerede i klassisk gresk teater ble begrepene brukt om hverandre og dannet en helhetlig kunstform, ofte kombinert med dans. Likevel er opera som egen kunstart knapt 400 år gammel. Det begynte i Firenze på slutten av 1500 tallet, under renessansen, hvor operaens pionerer ønsket å gjenopprekke tradisjonene fra det greske oldtidsteater.

Navnet opera kommer fra latinske *opera in musica* - et musikkverk. Ordet stammer fra flertallet av opus, et arbeid eller et verk/kunstverk. Begrepet knyttes til dramatisk skuespill, hvor ordene som legges til rollen helt eller delvis synges, og blir ledsaget av orkestermusikk. Ordene som blir sunget organiseres etter hvor mange som deltar i samme stykke musikk, f. eks:

- **Arie** (solosang)
- **Duetter** (to personer)
- **Tersetter** (tre personer)
- **Kor** (større gruppe av sangere, oftest i bruk i store finaler)

I tillegg skiller man ut dialoger og monologer som har til hensikt å bringe handlingen videre i stykket. Disse blir enklere fremført, gjerne akkompagnert av kun et enkelt instrument, og kalles recitativer. Alle ordene i en opera må imidlertid ikke være sunget. Innenfor undersjangerne Singspiel (f. eks Mozarts *Tryllefløyten*) og operetter (Strauss' *Flaggermusen*) er det helt vanlig med snakkede dialoger mellom sangene, som skolene vil oppleve i møtet med skolekonserten *The Old Maid and the Thief*.

KONSERTINFORMASJON: TEKSTVEDLEGG: The Old Maid and the Thief

DIVAER OG HELTER I TIGHTS

"En opera begynner lenge før sceneteppet går opp og slutter lenge etter at det har gått ned. Den begynner i min fantasi og blir til i mitt liv..."
Maria Callas, operaikon

Sangerne har alltid vært operaverdens store stjerner. I det 18. århundre tjente kastratsangere som Senesino og Farinelli enorme formuer og var berømte over hele Europa. Operasangere må både kunne synge og spille skuespill, men det finnes klare unntak fra reglene. Pavarotti har aldri vært berømt for sitt skuespillertalent, mens den største operadivaen noensinne, Maria Callas, fikk tilgivelse for mye teknisk rusk på grunn av hennes enorme tilstedeværelse og kraft på scenen.

Flørt og fanteri - Opera Nordpå

En operasanger karakteriseres, på samme måte som en danser eller en skuespiller, som en som bruker kropp, intelligens og følelser som instrument i det kunstneriske uttrykket. Han eller hun må lære å forholde seg til sceniske virkemidler som scenografi, kostymer, lys og lyd i et tett samarbeid med regissør, dramaturg, dirigent og musikere. Hvis sangeren svikter på et av disse områdene vil vi som publikum få en følelse av manglende helhet og frata oss en fullverdig opplevelse.

Sangerne og rollene deles inn i det vi kaller stemmetyper eller stemmefag som sopran, tenor og lignende, etter hvor lyst/mørkt stemmen klinger. Innenfor hver av disse gruppene deler man også inn i undertyper som dramatisk sopran, koloratursopran og lyrisk sopran. Disse stemmetypene går igjen i det som kan kalles standard- eller ABC-operarepertoar (*Aida*, *Bohem*, *Carmen*), og kan fungere som gode lytteeksempler for dem som ønsker å fordype seg i stemmetypene.

STEMME

NØKKELROLLER

BERØMTE SANGERE

SOPRAN

Aida, Isolde, Norma, Susanna, Violetta

Maria Callas, Kiri Te Kanawa, Joan Sutherland, Kirsten Flagstad, Solveig Kringlebotn

MEZZOSOPRAN

Carmen, Rosina, Cherubino, Maddalena

Janet Baker, Cecilia Bartoli, Maria Teresa Berganza

ALT

Lucretia, Brangâne

Kathleen Ferriar, Monica Sinclair.

KONTRA-ALT ELLER KON- TRATENOR (SYNGES OFTE AV MEZZO-SOPRANER)

Orfeo, Oberon, Giulio Cesare

Andreas Scholl, Michael Chance, James Bowman.

TENOR

Don carlos, Otello, Tamino, Conte

Roberto Alagna, Jussi Bjørling, Jose Carreras, Placido Domingo

BARYTON

Don Giovanni; Rigoletto, Figaro

Dieter Fischer-Discou, Tom Krause, Thomas Allen

BASS-BARYTON

Don Pasquale, Hans Sachs

Robert Hale, Jose van Dam, Benjamin Lixon

BASS

Boris Godunov, Mephistoles

Owen Branningan, Ezio Pinza, Fjodor Sjalliapin

KONSERTINFORMASJON: TEKSTVEDLEGG: The Old Maid and the Thief

TYPISK OPERA?

"Jeg bryr meg ikke om hvilket språk en opera synges på, så lenge det er et språk jeg ikke forstår"

Sir Edward Appelton, Nobelprisvinner i fysikk

Hva kommer først og hva er viktigst i en opera? Ord eller klang? Komponist eller tekstforfatter? Librettisten er den som gir sangeren ord å synges, og legger grunnlaget for hele handlingen. Hadde vi ikke hatt disse ordene og sangerne bare ville ha sunget vokaler som oh og ah, ville vi til tross for vakker klang og nydelig fraserings ha vanskeligheter med å opprettholde publikums interesser i to eller tre timer.

Stillevejsbump

Disse ordene gjør også at det er lettere for en sanger å kunne nå gjennom et helt symfoniorkester. Når en komponist skriver en opera er nettopp bruk av ordene en av de tingene han eller hun må ta stilling til. Det er ikke alle vokaler som lar seg synges i høyden eller dybden av et stemmeregister. Noen komponister, som f.eks Mozart, er eksperter på å legge dette til rette. Men når operaene sprer seg og blir oversatt kan problemene likevel oppstå. Det er noe annet å synges " hva jeg gjør, hvor jeg er en gåte, føler feber og frost uten måte " (Cherubinos arie fra *Figaros bryllup*) i et hurtig tempo, enn den italienske originalteksten "Nun so più, cosa son cosa faggio". Bare tanken på den norske rullede R`en får halsen til å snøre seg sammen, og da er det ikke rart at teksten kommer dårligere fram enn på originalspråket. Dette blir også ofte kritisert ved oversatte forestillinger. Sterke utsagn som "du din tulling" eller "du din padde" kan på norsk dessuten virke mot sin virkning og skape latter i stede for rystelse hos publikum. Derfor har vi i *The Old Maid and The Thief* valgt å synges på originalspråket, engelsk, selv om dette er mer fremmed for oss en vårt eget språk. For å lettere kunne følge handlingen er talespråket i forestillingen norsk.

Opera har som dans og teater scenerommet som arena, og er dessuten øyeblikkets kunst i møte med publikum. Dette gjør at alle på scenen må inngå i en kollektiv helhet, den sceniske fremstillingen. Utfordringen i dette ligger i at individets uttrykksform ikke kan settes til side, samtidig som samarbeidet mellom aktørene må fungere fullstendig. Under en enkel operaforestilling kan så mange som 80 musikere (tilsvarende et stort symfoniorkester) et stort kor, dansere, utallige statister og kanskje mellom fem til ti solister koordineres og virke som en helhet.

Men en operas scenerom er også i stadig utvikling. En utøver i dag må forholde seg både til uterom, film, fjernsyn, radio eller til og med pc-er og internett i tillegg til den tradisjonelle operascenen. Dette kan ha både positive og negative ringvirkninger for kunstformen. Kritikere av operasangeres skuespillerkunster er i stor grad basert på innpilling på film eller video (et ledd i å bringe opera ut til folk som ikke går i teateret, produserte operafilmer eller optak av live forestillinger). Sangerne blir filmet tett på med overdrevne ansiktsuttrykk og eksponerte drøvler. Filmskaperne har lett for å glemme at det dramatiske på en operascene er beregnet på store saler hvor minst en orkestergrav skiller utøveren fra første rad. De nye scenerommene fører også til paradokset at opera som kunstform faktisk kan overleve helt uten at folk går i teateret, man kan i prinsippet være en stor operakjenner uten å ha opplevd opera live.

KONSERTINFORMASJON: TEKSTVEDLEGG: The Old Maid and the Thief

TAKE AWAY-OPERA

Fjosopera

” Det finnes ikke noe fornuft i en god operahandling, fordi folk ikke synger når de føler seg fornuftige”
W.H. Auden, forfatter

Det er vanskelig å begynne å snakke om opera uten å snakke om følelser. Mye av det man sitter igjen med etter å ha gått nøye inn i et verk eller i sjangeren generelt, dreier seg om musikalske opplevelser, sterke opplevelser. Vi har ofte hele følelsesregisteret representert i en enkelt opera, ung kjærlighet, falskhet, tap, lidelse og død. Alt livet innebærer, konsentrert sammen på under tre timer, ledsaget av vakre melodier, spennende akkorder, intense stemmeklanger og et fyldig orkester.

Dette spillet med følelsene i tillegg til at ordet i en opera blir sunget og ikke talt, fører til at vi som publikum ikke kan kreve en fullstendig realisme i vårt møte med opera som uttrykksform. Vi må godta at helten først må synge i fem minutter om hvor mye det haster å komme seg av gårde før han i det hele tatt går. Og vi må i en stor grad tolerere at musikken i den forstand kommer før det dramatiske. Likevel, dette betyr ikke at vi skal gå tilbake til de tider hvor det var vanlig at operasangere var stive som stokker og uansett hvor gamle eller store de var måtte vi akseptere at de fremstilte unge jenter som Pamina eller Gilda. I dag går det nesten mote i å modernisere oppsetningene av de gamle klassikerne. Regissører erstatter overdådige kostymer og gigantiske sceneoppsatser med nakne scener, uten ekstra rekvisitter, noe som setter sangerne alene og ekstremt eksponerte tilbake, og noe som setter nye krav fra oss, publikumet, til deres evner til å agere på scenen.

Trangen til en klar forbindelse mellom det man ser og hører har ført til retninger og tendenser innenfor kunstformen, som bevisst ønsker å gå bort ifra de tidligere overdådige oppsetningene innenfor sjangeren. Take away-opera er et slikt fenomen. I en ”Take away-opera” veksler hele tiden utøverne mellom å være innenfor og utenfor handlingen og scenen. Alt foregår åpent, og musikere og teknikere er en integrert del av helheten. Det er mye (til dels absurd), humor i forestillingene og orkesteret og klaveret er byttet ut med alternative instrumenter, som i *The Old Maid and the Thief*-akkordionet. Summen blir en opera som er lett å ta med seg under armen og frakte frem og tilbake, perfekt for en skolekonsertturné med Rikskonsertene.

Uansett hvor enkel operaframføringen er, kan myter knyttet til sjangeren være med å prege opplevelsen. Derfor er det lurt å være bevisst når man tilnærmer seg operaformen for første gang, at vi (dessverre?) som sagt ikke kan komme bort ifra at opera er “ når man stikker kniven i noen og det kommer sang i stedet for blod...” Dette er selve grunnessensen i kunstformen. For meg personlig er opera en enestående og overdådig kunstform, men jeg vet som sagt hvor lett det er å bli skremt bort fra sitt første møte med sjangeren, som å bli livsvarig fascinert. Derfor håper jeg at møtet med Menottis opera *The Old Maid and The Thief* og Rikskonsertenes andre operaproduksjoner vil gjøre møtet med overdrivelsens kunstart lettere....

Oslo 10. januar 2007

Guro von Germeten, produsent *The Old Maid and the Thief*.